

فایلا سو فی ناو بر میل
 "دی جینیلا س" ی ساگ. . و: ها و
 خالد

جارِ کیان ئُسکَ نَداری مَکدَنی پرسیاری لَ دِیَجینی سَ کرد کَ بَچی
لَ بَر دَم گَستانی شاها نَ وِستاو؟
ئَو وِ مَی دایِ وِ..... ئَم هَموو چیرِ کی دِیَجین سَ فِیلِ سو فِ،
کَ وِک سوا کَرِک بَ جَل و بَرگِ کی پیس دَژیا.
دِیَجینی سَ چَکی دَستی دارِک بوو، شااوی بَ هَر کَ سَک دَ بَر دَ کَ
لَی نَزیک بوو بایِ وِ، ئَواران پَ نای بَ بَرمیلِک دَ بَر دَ. شَهرستانی
لَ "المهل و النهل" دَربارِی ئَو گوتویِ تِی ئَو بَ "ئَو دانا،
بَخشند، توند و تیژ بوو، هیچ شَتِکی نَ کَی و نَ یبر دَ وِ بَ
ما وِ." ئَم و تارِ باسی یِک کَ لَ سَرسو هَند رترین فِیلِ سو فِ کان
دَکات.

دیدیځینیځس (412-323 پ.ز)، هاوسردمی ئفلاتون و ئرستو و قوتابی سوقرات بوو، فیلوسوفکی بل ما بوو. یکهک بوو له پشنگکانی قوتابخانې (سینیکا - قوتابخانې سگییکان). ئو له برمیلکدا دژیا و له ژووناکدا له دوروبری ئسینا فانسکه هددگریت و بدوای پیاوې استقیندا ددگگت... بل ئو بشکهترین پیاوې و کهسانن که "قیان له سامان و شک و خشیی و برسره ژاری و پنهانی و بازار و مردندا زا دبن." دیدیځینیځس لهژیانی خیدا هوویدا پرنسپی (خ-بزاندن) پیادبکات بیه وک سواکردن و خوتن لهووی پرستگاکاندا ژیاو و جلی دراوی لهبرکردوو و بواو وابوو که هژاری یارمته فیلوسوف ددات و فبری ددکات نهک کتلبکان. شوېن قوتابخانې شبینی ددکوت که پشت بل سروشت ددبستن له هومو شتکدا بل بندماکان ددگگینوو. ئو کردوانه پشتگو ددخن که خهکی ئاسایی ئنجامی ددبن. ئو فتارانې که خهکی استقیند ددکانه ئاژوای سیرک کهوات زرکه لهقازانچ و فریودانکانی ئم جیهان ته ددکانه وو. ژان مانوئل ربین له کنکلبکای دیکگنسدا که له سالی 2020 دا باوکراوتو ددنوسه: دیدیځینیځس وک سهگکی سهرلهشواو لسهر ددستی هاوچرخکانی ژیاو، بام بل پچوانې ئاژو، ئم سواکردن ههېژاردنکی گریمانې بووگوزارشتکردن بوو له پیردن و زانینی دبرباری ژیانی ههژاران لهوکاته دا. که ئم بندما فلسفیی هه بوو. ربین

نځوښی زیاد کړد ک دیکجینیښس به هیچ شوو یکه بیرى له سوا کړدن نه ددکړدو و به دواى نځوښو دا دگڼه ک چی است بوو چونکه له بـرامبـر نځو شتـی پـیـى دراو به نامژگاریید فـلسـه فیـیـکانـی خـزمـتى کردوو (...). بـلام له بارى دـرکـوتـنى روخسارى استـقـینـى له ژماره یکه پـیکـردا نـگى داوـتـو، له سـاى 2006 له شارى سینـپ شوـنـى له دایک بوونى، به چرایک له دـستـیدا وـستاو به یشـکی درـژ و کـکـشـکی وونـو، جـلـى پـشـتى له بـردا یـه کـه سـگـکـى له تـنـیـشـتـی و دـرکـوتـوو. نـم وـنـد یـه له سـر دراوـکـى برـنـزیش دـزراو تـو کـه له دـوـرو بـرى 100 ی زایینى لیدراو.

نـسـکـندـرى مـکـدنى جارک پرسىارى له دیکجینیښس کړد ک به چی له بـردم مـزارى شاهان وـستاو ؟ دیکجینیښس وـلامى دایـو ک تـاـمانـم له نـسـکـى پاشاکان دـکـرد و هیچ جیاوازیـکم له نـوان نـوان و نـسـکـى کـیلـکان و تـنـانـت نـسـکـکانى سـگـکـى مردودا نه دزیـو ...

نـو وـنـدى ژيانى دیکجینیښس ک له بـرمیلـکـدا بـرجـستـه کراو ... بـناوبانگترین وـنـدى کاتـک قـسـه لـسـر نـم فـیلـسوفـه دـکـرت نـم وـنـدى بـردستـه کـه له پـیکـر و کارى هونـریش بـرجـستـه کراو و دیارترین وـنـدى وـنـدکـش و پـیکـرتـاشى فـلـسـفـى Jean-Léon Gérôme ک له سـاى 1860 دا کـشـراو و نـو فـیلـسوفـه وـنـا دـکـات. له بـرمیلـکـدا و فـانـسـکـى بـدستـو و یـه و چوار سـگ لـیـو دـوانـن.

بـلام ئایا بـستـى دیکجینیښس له بـرمیلـکـدا ژیاو؟ ژان مانوئل روبینـه دـتـ: “فـلـسـفـى گـور هـیـه، بـرمیل له سـردمـى دیکـگـنـسـى فـیلـسوفـدا بوونى نهـبوو، بـیـه کـنـترین پاشماوـى بـرمیلـى دـزراو له تـاـیـیـکانـدا واتا له (رووبر) دـریا یـیـکان (دـزراو تـو). کـه دـگـر تـو به شوـنـوار کـانى سـدـى یـکـمى پ.ز، هـنـدک سـرچاوـکان ئاماژـه به و دـکـن سـرچاوى چـنـد شوـنـوار کـى کـنـى (نـیـا) ” له شـلـکـانى (گال) (له نـوان 58 و 50 پ.ز) و شـلـى ناوـخـى قـیسـرى (له نـوان 49-45 پ.ز) دـرکـوتـوو. نـسـى فـلـسـفـى له خـراپ وـرگـانـو هـاتـنـه ناو دـقـکان کـه له دـقـ سـنـنـکـدا وشـى (Pithos) وـرگـدراو به بـرمیل کـه نادرستـه چونکـه وشـکـه واتـى گـزى سیرامیکى گـور دـگـیـه نـت ...

دیکجینیښس ئـسینـى بـجـهـشت به نـو یـه له کـرینسیان نیشـتـه جـه بـت، کـه یـکـک له و شـر گـورانـه بوو لـگـه ئـسینـا له پـشـبـکـه دابوو ، له گـرنگـترین نـسـه و گـفتوگـکان پـیـو سـتبـو

له سـاى 336 ز.پ. ز پاشای مـکـدونیا، سـیـم نـسـکـندـرى گـور ، چوو به کـرینسیان، لـو چاوى به دیکجینیښس کـوت، کـه له ناو بـتـا بـرمیلـه داپـشـراو کـى دانیشـتبـو و لـى نـزیک بوو یـو. وتوو ژـکـى

لځگه كړد . كه له كتبه كاني مـژوو و فلسـفـه دا به نه مري
ماو ته ووه سـر ته تا ئسكه ندر به ديجينه سي وت:
من ئسكه ندری مـكـد نه گـورم
ديـجـينه س به هـمـنی و به دنيا يـوه وتی: من ديجينه سي سـگـم
لـر پاشا له ديجينه سي نزيك بوويـوه و گوتی:

▪ د بينم كه پـويست به زـر شـت هـيـه و خـشـا م كه يارمـتـيت
ددم، داوا بكه ، هـمـو و شـتـكت پـه ددم كه د ته ووت.
ديـجـينه س و پـامي دا يـوه: بهـه، بهـري هـتـاو كم لهـمـگر.

ئسكه ندر رسـام بوو به كاردانه ووهـي و رسامي به لووتـبـري و
گـور يـي خـي كـرد و به شوـنـكـه و تواني گوت كه گاتـيـان به فـيـلـسـوف
كردوو: ئم بهـرمـيلـه پـه له دانايي و ئـگـر ئسكه ندر گـور
نه بووام، حـزم دـكـرد ديجينه س بم. و تـو وـژي ديجينه س لهـگـه
ئـلـكـسانـدر مـزن بوو به يـكـك له گـرـنـگـرـيـن گـفـتـو گـكـاني مـژووي
فلسـفـي ديجينه س دـيـزاني كه دا گـيرـكـر كه فـرمانـيـوـاي گـورـتـرـيـن
ئيمپراتـريـتي سـردـمـي خـيـتي، بهـهـم ئيـهـانـه كـردنـه كـي به پياوـاني
د سـمـات و پـار و هـيـبـتي واي لـكـرد كه زـر بوـلـرانـه دـري
بهـهـت....

ئسكه ندری كه هـوـي دـدا بـگـا ته كـتايي جيهان و دـريـاي گـورـي
دـر وـه" و له ساـي 326 پ.ز هيندستاني دا گيركـرد و پاشان دـسـتي كـرد
به چـنـد هـمـمـتـكي سـر بـازي كه تـيـدا هـمـووي بـرد و و چوـه ناو
نيمچـد و وـرگـي عـرـبي و بـابل و ميسـر و دـو و ت و دامودـزگـا و
فرمانـيـوـا كاني كه نه ياندـويست چاپـيان بكـن، چـونـكـه ئـكـ نيسـك
لهـگـل رـبـوارـك دـخـوات و پـي دـلـءت ئـگـر پاشا كـانـم دادگايي كـرد،
من نيسـك ناخـم و ديجينه س گاتـي پـه كـرد و گوتی ئـگـر نيسـك بخـم،
ئـوا پاشا كـانـم دادگايي ناكـم.

و تـو وـژـكـي مـژوويـه كـي ديجينه س لهـگـه ئسكه ندری مـزن به يـكـك
له گـرـنـگـرـيـن و تـو وـژـكـان له فلسـفـيـه كـان دادـنـر ت، با به تي چـنـدين
كاري ئـدـبي و هـونـري بوو به درـژايي سـردـمـكان و يـكـك له
گـرـنـگـرـيـن بهـگـكـاني به گوـدانه ديجينه س به د سـمـات و سامان و
هـيـبـت و باوـي ئـو كه دانايي تـنـيا به نازادي و نزيك بوونـه و يـي
سـروشت و خودكفـايي بهـدست دـت به زگار بوون له خواستـكـان و
شادمانی و يـكـسانـكـردنـي خـك و لهـبـرچاو گـرتنـي خـك گـسـتـاني
پاشايـتـيش و پـامي دا يـوه كه له سـر ئسكي پاشا كـان بـري له
دكـا ته و كه هـيـچ جيا وازيـه كـي لهـنـوان ئـوان و ئسكي كـيـلـكـان و
تـنـانـت ئسكه كاني سـگـكـي مردودا نهـكـردوو و مردني سـگـكـه هـيـچ

جياوازييدکی له گڼو کسانو کې ستا مکاردا نهي.

چار کيان نشو سکه ندری م کدونی له بردم قهر باغي کدا تپي،
ه موو سوژدیان به برد جگ له ديجينس، له نسيپکي هات
خوارو و چوو به لای و لای پرسی: “ت من ناسيت؟ ديجينس گوتي:
ت د ناسم، پاشاش گوتي: ناسيت له لووت به رزيت؟ ديجينس
وامی دایو، به کم زانینی وشکانی له هر کوپک که ه بن،
نو نيشتمانم، نشو سکه ندر پکني که به دواي بیری ديجيني د گرا
و بیرکردن و کي به رز نڅاند.

ناکي ز هر ه سبارت به ه کاری مردنی ديجينس ه نديک له
هاوسردم کانی ايانگ ياند که ه ناسي تا مردن ه گرتوو و
گوتراو به ه نکت پ خاو کيو نڅش بوو، ه رواها گوتراو
که به ه نديک سگي بید و مردوو و وترا ترم کي له
ديوار کانی شار فداو به کوشتنی نازو کوييدکان له سر جستي
کاتک مرد، ه وادارانې پیکرکي برنزيان له سر گوتو کي دروست
کرد، که تيدا هاتوو: “ديگيني شکي ت نمر دم نديتو، نو
نیشانان دا که پياوان به ځيان به س، منيش ناماژم به کورتترین
گا به به خت وری کردوو.”

پړاو...

▪ فلسفې سينیکيزم Cynicism: بازکی فلسفيي که له
سدی 4 پ.ز دا فیلوفی يانی نتيسنس Antisthenses
ی شو نکت و تووی سوکرات، دايم زراو. نوم فلسفيي نو
د زانیت که نو کسان دانی که له سامان و هيبت و ه موو
نارزوو و ميلکانی ژيان به پوچ سير دکات و پا بند
نهي به هيچ پا بنديک، به رامبر به کم مگا، د ووت يان
ځان.

▪ نشو سکه ندری گورې م کدونیا له نوان 323-336 پ.ز. ژياو